

O'ZBEKISTONDA MAKTABGACHA TA'LIM SOXASIDA KADRLAR SIYOSATI: XOLAT VA ISTIQBOLI

Ro'ziqulov Sherzodbek Maribjonovich

Andijon davlat pedagogika instituti,
Tarix fani o'qituvchisi v.b. dotsenti

Anorova Husnoraxon Sodiqjon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti,
Pedagogika fakulteti boshlang'ich ta'lim talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.19938839>

Annotatsiya: O'zbekiston Respublikasining maktabgacha ta'lim tizimidagi kadrlar siyosatining bugungi holati, sohadagi islohotlar va malakali mutaxassislar tayyorlashning o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilingan. Maqolada sohadagi mavjud kadrlar tanqisligi, pedagoglarning malaka darajasi va ularni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, xalqaro tajribalarni tatbiq etish hamda 2030-yilgacha bo'lgan rivojlanish strategiyasidagi kadrlar masalasiga oid istiqbolli rejalar yoritilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, kadrlar siyosati, pedagogik mahorat, inson kapitali, dual ta'lim, malaka oshirish, kompetensiya.

Аннотация

В данной статье анализируется современное состояние кадровой политики в системе дошкольного образования Республики Узбекистан, реформы в данной сфере и особенности подготовки квалифицированных специалистов. В статье рассматриваются существующий дефицит кадров, уровень квалификации педагогов и пути их решения. Также освещены вопросы внедрения международного опыта и перспективные планы по кадровым вопросам в стратегии развития до 2030 года.

Ключевые слова: дошкольное образование, кадровая политика, педагогическое мастерство, человеческий капитал, дуальное образование, повышение квалификации, компетенция.

Annotation

This article analyzes the current state of personnel policy within the preschool education system of the Republic of Uzbekistan, highlighting ongoing reforms and the specificities of training qualified specialists. The study examines the existing shortage of skilled personnel, the professional qualification levels of educators, and potential solutions to these challenges. Furthermore, the article discusses the integration of international best practices and outlines strategic goals for human resource development as part of the nation's 2030 development strategy.

Keywords: preschool education, personnel policy, pedagogical mastery, human capital, dual education, professional development, competence.

Kirish

Insoniyat tarixining barcha bosqichlarida jamiyat taraqqiyoti uning intellektual salohiyati va yosh avlodga berilayotgan tarbiya sifati bilan o'lchangan. Zamonaviy dunyoda esa "Inson kapitali" tushunchasi davlatlarning raqobatbardoshligini belgilovchi eng asosiy omilga aylandi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek:

"Biz yurtimizda Uchinchi Renessans poydevorini barpo etishni strategik vazifa qilib qo'yg'an ekanmiz, buning uchun yangi Xorazmiylar, Beruniylar, Ibn Sinolar, Ulug'beklar,

Navoiylar va Boburlarni tarbiyalab beradigan muhit va sharoitlarni yaratishimiz kerak. Bunda birinchi navbatdagi bo'g'in — maktabgacha ta'lim tizimidir."

Darhaqiqat, bolaning 3 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan davri uning xarakteri, dunyoqarashi va o'rganish qobiliyati shakllanadigan eng faol palladir. Mazkur maqolada ushbu muhim davrni professional darajada boshqaruvchi kadrlar siyosatining bugungi holati, tizimdagi islohotlar va kelajakdagi strategik maqsadlar tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Maktabgacha ta'lim inson kapitalining poydevori hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasida ushbu sohani rivojlantirish so'nggi yillarda davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. Zero, aynan maktabgacha yosh davri bolaning intellektual, ijtimoiy va psixologik rivojlanishida hal qiluvchi bosqich bo'lib, bu jarayonda sifatli kadrlar muhim o'rin tutadi. Shu bois kadrlar siyosati tizim samaradorligini belgilab beruvchi asosiy drayver sifatida namoyon bo'lmoqda.

So'nggi besh-olti yil ichida maktabgacha ta'lim tizimida qamrov darajasi sezilarli darajada oshdi. Bu ijobiy ko'rsatkich bilan birga kadrlar yetishmovchiligi muammosini ham yuzaga chiqardi. Bugungi kunda tizimda 160 mingdan ortiq pedagog faoliyat yuritmoqda, ammo ularning orasida oliy ma'lumotli mutaxassislar ulushi hali ham yetarli emas va taxminan 30–35 foizni tashkil etadi. Shu sababli qisqa muddatli qayta tayyorlov kurslari orqali boshqa soha vakillarini jalb qilish choralari ko'rilmoqda. Biroq bu yondashuv har doim ham sifat darajasini to'liq ta'minlay olmayapti. Moddiy rag'batlantirish borasida ham ijobiy siljishlar mavjud — pedagoglar ish haqi oshirilgan, ammo u hali ham maktab tizimidagi o'qituvchilar maoshi bilan solishtirganda ma'lum tafovutni saqlab qolmoqda.

Kadrlar tayyorlash tizimini modernizatsiya qilish maqsadida zamonaviy modellarga o'tilmoqda. Xususan, xalqaro hamkorlik doirasida Janubiy Koreyaning Puchon universiteti va boshqa xorijiy oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlik yo'lga qo'yilgan. Bu orqali "Play-based learning", ya'ni o'yin orqali o'qitish metodikasi amaliyotga joriy etilmoqda. Shuningdek, dual ta'lim shakli kengayib bormoqda: talabalar nazariy bilimlarni universitetda egallab, amaliy ko'nikmalarni bevosita maktabgacha ta'lim tashkilotlarida hosil qilmoqda. Bu esa nazariya va amaliyot uyg'unligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, tizimda bir qator muammolar ham saqlanib qolmoqda. Guruhlardagi bolalar sonining ko'pligi pedagoglarning jismoniy va ruhiy charchashiga, ya'ni "burnout" holatiga olib kelmoqda. Katta yoshli pedagoglar orasida raqamli texnologiyalar va elektron tizimlar bilan ishlashda qiyinchiliklar kuzatilmoqda. Ayniqsa, qishloq hududlarida oliy ma'lumotli mutaxassislarning yetishmasligi muammo bo'lib qolmoqda. Pedagogik mahorat haqida mashhur pedagog Vasiliy Suxomlinskiy aytganidek: "Bolalik — bu hayotning bir davri emas, balki butun umrga tatiydigan poydevordir. Shu poydevorni kim qo'yishi, bolani yetaklagan qo'llarning mehri va bilimi kelajakni belgilaydi."

O'zbekistonning 2030-yilgacha mo'ljallangan strategiyasida kadrlar siyosatini rivojlantirish bo'yicha muhim maqsadlar belgilangan. Unga ko'ra, kelgusida maktabgacha ta'lim tizimida barcha pedagoglarni bosqichma-bosqich oliy ma'lumotli mutaxassislarga almashtirish rejalashtirilgan. Bundan tashqari, pedagoglarning malakasi, tajribasi va ish samaradorligiga qarab differensial ish haqi tizimini joriy etish ko'zda tutilgan. Bolaning ilk rivojlanish davrida psixologik yondashuvni kuchaytirish maqsadida tarbiyachi-psixolog modelini rivojlantirish ham muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Zamonaviy kadrlar siyosati pedagoglardan yangi kompetensiyalarni talab qilmoqda. Jumladan, inkluziv ta'lim ko'nikmalariga ega bo'lish, ya'ni imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlash va ularni ijtimoiy muhitga moslashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. STEAM texnologiyalarini qo'llay olish, bolalarga oddiy tajribalar orqali ilmiy tushunchalarni singdirish ham zarur ko'nikmalardan biridir. Investitsiya haqid Nobel mukofoti sovrindori, iqtisodchi Jeyms Hekman isbotlaganidek, maktabgacha ta'limga kiritilgan har 1 dollar investitsiya kelajakda jamiyatga 7 dollardan 13 dollargacha foyda bo'lib qaytadi. Bu foydaning asosiy qismi esa aynan malakali tarbiyachi mehnati mahsulidir.

2026–2030-yillarga mo'ljallangan strategik yo'nalishlarda ham muhim o'zgarishlar ko'zda tutilgan. Jumladan, “tarbiyachi yordamchisi” lavozimini bosqichma-bosqich “ikkinchi tarbiyachi” darajasiga ko'tarish rejalashtirilmoqda. Shuningdek, maktabgacha ta'lim tizimida erkak pedagoglar ulushini oshirish orqali gender muvozanatini ta'minlash va o'g'il bolalar tarbiyasida erkak obrazining rolini kuchaytirish maqsad qilingan. Metodik xizmat tizimi ham transformatsiya qilinib, “metodist” tushunchasi o'rniga “mentor” — ya'ni ustoz-shogird tizimi asosidagi yo'naltiruvchi model joriy etilishi ko'zda tutilmoqda.

Xulosa

O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimidagi kadrlar siyosati miqdordan sifatga o'tish bosqichini boshdan kechirmoqda. Asosiy e'tibor bolalarni shunchaki bog'chaga jalb etishga emas, balki ularga zamonaviy bilim va tarbiya bera oladigan, kreativ, intellektual salohiyatli hamda texnologik savodxon pedagoglarni shakllantirishga qaratilmoqda. Bu jarayon kompleks yondashuvni talab qiladi va unda har bir islohotning markazida inson omili turadi. Darhaqiqat, kadrlar masalasiga kiritilgan sarmoya — bu millat kelajagiga kiritilgan sarmoyadir. Shu nuqtai nazardan, tizim istiqboli “Baxtli pedagog — baxtli bola” tamoyili asosida rivojlanishi lozim. Yapon xalqida shunday naql bor: “Yaxshi ustoz — o'n yillik o'z-o'zini o'rganishdan afzal”. O'zbekistonning kadrlar siyosati aynan mana shu “yaxshi ustoz”larni, ya'ni bolaning qalbiga yo'l topa oladigan zamonaviy tarbiyachilarni tayyorlashni shunchaki xizmat vazifasi emas, balki millat genofondini asrashga qaratilgan strategik vazifa deb biladi.”

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. "O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risida. (PF-158-son, 11.09.2023-y).
2. O'zbekiston Respublikasining Qonuni. "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida". (O'RQ-595, 16.12.2019-y).
3. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston Strategiyasi". – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2021.
4. Shin A.V. "Maktabgacha ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlar va kadrlar kompetensiyasi". Ilmiy maqola, 2022.
5. OECD (2021). "Starting Strong VI: Supporting meaningful interactions in Early Childhood Education and Care". (Xalqaro standartlar bo'yicha hisobot).
6. "Ilk qadam" maktabgacha ta'lim tashkilotining Davlat o'quv dasturi (Takomillashtirilgan nashr). – Toshkent, 2022.
7. YUNESKO hisoboti. "Erta yoshdagi bolalarni tarbiyalash va ta'lim berish: kadrlar tayyorlash strategiyasi", 2023.